

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Oulun yliopisto tukee vision tavoitetta tehdä Suomesta sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä. Korkeakouluilla on tässä keskeinen tehtävä: niiden on toimittava sananvapauden, tieteen vapauden ja disinformaation torjunnan suunnannäyttäjinä sekä edistettävä demokratiaa, ihmisten hyvinvointia, ihmisoikeuksia ja kestäväää kehitystä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteiden osalta herää kysymys, miten nämä tärkeät tavoitteet viedään konkreettisiksi teoiksi. Miten varmistetaan vapaan tutkimuksen riittävä rahoitus ja toteuttamisen mahdollisuudet? Osa toimenpiteistä jää epäselviksi tai ei sisällä varsinaisia toiminnallisia askeleita. Esimerkiksi toimenpiteen "Uudistetaan sääntelyä, joka koskee Tieteellisten seurain valtuuskuntaa ja muita tiedeyhteisöjä..." tarkoitus jää avoimeksi: mitä kehitystä tällä tavoitellaan, mihin suuntaan sääntelyä uudistetaan ja mitä "toimintamallien edistäminen" käytännössä tarkoittaa? On myös huomattava, että tieteellisen vapauden vahvistaminen voi luoda jännitteitä vision viidennen tavoitteen kanssa, jossa korostetaan yksityisen rahoituksen lisäämistä.

Toimenpiteeseen "Korkeakoulut tukevat henkilöstöään ja opiskelijoitaan osallistumaan kansalaiskeskusteluun" tulisi lisätä maininta "tutkimukseen ja tietoon perustuen". Toimenpide on

sinänsä tärkeä, mutta sen toimeenpanossa tulee varmistaa korkeakoulujen poliittinen ja yhteiskunnallinen neutraliteetti. Jos tukea toteutetaan esimerkiksi kampanjoiden tai kansallisten dialogien muodossa, niiden vaikuttavuutta ja toimintamalleja on arvioitava kriittisesti.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Korkeakouluvisiolla ja sen toimenpiteillä on keskeinen rooli tulevien maksullisuutta koskevien ratkaisujen viitekehyksenä. Vision kirjaus "Yhteiskunta antaa jokaiselle suomalaiselle lupauksen maksuttomasta korkeakoulututkinnosta" jättää paljon tulkinnanvaraa sen suhteen, mitä kaikkea tämän lupauksen ulkopuolelle jää ja missä määrin muut koulutusmuodot voisivat olla maksullisia. Korostamme perusteellisen, kriittisen analyysin tärkeyttä ennen linjauksia, joilla voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia koulutusjärjestelmään, tasa-arvoon ja yhteiskunnan osaamispohjaan.

Ensikertalaisten ja ensimmäistä tutkintoaan suorittavien painottaminen voi kaventaa jatkuvan, elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia. Oulun yliopisto haluaa korostaa, että myös aikuisilla ja alaa vaihtavilla tulee olla realistiset mahdollisuudet kouluttautua uudelleen – erityisesti aloille, joilla on selkeä osaajatarve.

Tuemme tavoitetta nostaa korkeakoulutettujen nuorten osuus 60 prosenttiin ikäluokasta. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää kuitenkin laajamittaisia toimenpiteitä, jotka tukevat myös monimuotoisia koulutuspolkuja eri ikäisille ja eri taustoista tuleville – mukaan lukien ammatillisesta koulutuksesta ja maahanmuuttajataustasta tulevat opiskelijat. Koska kyse on rakenteellisesta haasteesta, tavoite edellyttää koko koulutuspolun kattavaa kokonaissuunnittelua, ei pelkästään korkeakoulutasolla tehtäviä toimenpiteitä.

Korkeakoulutettujen nuorten osuuden kasvattaminen edellyttää myös opiskelijoiden erityistarpeiden huomioimista ja riittävää resursointia. Taustojen monimuotoistuesssa yhä useampi opiskelija tarvitsee tukea korkeakouluopintojen aloittamiseen ja suorittamiseen. Peruskoulussa ja toisella asteella toteutettava tehokas oppimisen tuki ei siirry automaattisesti korkeakouluun, eikä sitä ole samalla tavoin lainsäädännöllä taattu. Siksi oppimisen tuki täytyy rakentaa korkeakouluun erikseen ja riittävästi resursoiden.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteessä ”Korkeakoulut jatkavat OKM:n tuella opiskelijavalintojen kehittämistä...” ehdotettu linjaus tarkoittaa käytännössä sitä, että yhä suurempi osa lukiosta ja ammatillisesta koulutuksesta valmistuvista tulisi saada korkeakoulutuksen piiriin. Nykytilanteessa osa suuntautuu ammatilliseen koulutukseen tai ei jatko kouluttaudu lainkaan. Samalla entistä useampi ammatillisen koulutuksen suorittanut tulisi ohjata korkeakouluopintoihin, mutta todistusvalinnan osuuden kasvattaminen on tehnyt väyläopinnoista kapeampia. Siksi on tärkeää vahvistaa yleissivistävien aineiden opetusta ammatillisessa koulutuksessa, jotta polku korkeakouluun olisi aidosti sujuva myös sieltä käsin.

Kohdassa ”Korkeakoulut yhtenäistävät väylä- ja polkuopintojen käytäntöjä” tulisi tarkentaa, hyödynnetäänkö olemassa olevia rakenteita vai luodaanko uusia valtakunnallisia ratkaisuja.

Väliotsikko ”Opintoihin kiinnittyminen ja koulutuksen laatu vahvistuvat” vaatii konkreettisempaa kuvausta siitä, millaisin toimenpitein koulutuksen laatua aiotaan parantaa ja.

Toimenpiteessä ”tarkastellaan ylempien korkeakoulututkintojen kokonaisuutta” tulisi erottaa selkeästi ylempät AMK-tutkinnot ja yliopistolliset maisteritutkinnot, koska niiden tarkoitus, rakenne ja kohderyhmät ovat erilaisia.

Jos tohtorikoulutukseen säädetään tavoitteellinen suorittamisaika, tulee valtakunnallisesti arvioida, millainen rahoitus ja tuki tohtoriopiskelijoille tarjotaan. Lisäksi tulisi arvioida, miten tohtorintutkinnon suorittaminen työn ohella olisi edelleen mahdollista.

Oulun yliopisto katsoo, että lähi- ja etäopetuksen periaatteiden laatiminen voi muodostua liian yksityiskohtaiseksi ja ohjaavaksi. Ehdotamme muotoilua: ”korkeakoulut kehittävät keinoja opiskelijoiden opintoihin ja yhteisöön kiinnittymisen vahvistamiseksi”. Lähi- ja etäopetus ovat vain osa laajempaa opiskelukokemusta. Ehdotettu maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta koskeva säädös myös yliopistosektorille on tärkeä ja edistäisi aliedustettujen ryhmien asemaa. On kuitenkin täsmennettävä, onko kyse velvoittavasta järjestelmästä. Toimenpiteen onnistunut toteutus edellyttää erillistä resursointia.

Jatkuvan oppimisen rahoituksen uudistaminen on kannatettava, mutta edellyttää tarkempaa kuvausta siitä, mitä konkreettisesti aiotaan tehdä. Uudistustyö tulee toteuttaa tiiviissä yhteistyössä korkeakoulujen kanssa.

Toimenpide, joka koskee korkeakoulutuksen ja työelämän yhteyksien vahvistamista korkeakoulutettujen työllistymisen helpottamiseksi, on tärkeä. Haasteena on kuitenkin työnantajien

sitouttaminen. Tarvitaan mekanismeja, jotka kannustavat yrityksiä ja organisaatioita osallistumaan pitkäjänteisesti korkeakouluysteistyöhön.

Toimenpide, jossa ehdotetaan opiskelijoiden hyvinvoinnin ja yhteisöön kiinnittymisen vahvistamista kansallisen ohjauksen ja oppimisen tuen viitekehyksen avulla, edellyttää täsmennystä siitä, miten resurssit kohdennetaan. Viitekehys on kannatettava, jos se sisältää lainsäädäntöön perustuvat rakenteet ja riittävän resursoinnin korkeakouluille. Yhteistyötä YTHS:n ja korkeakoulujen välillä tulee vahvistaa, mutta vastuut on määriteltävä selkeästi.

Lopuksi nostamme esiin tarpeen arvioida aikuiskoulutuksen tukijärjestelmien kehittämistä, jotta mahdollisimman monella olisi mahdollisuus kouluttautua aloille, joilla osaajatarve kasvaa. Ilman tätä menetämme potentiaalisia osaajia, jotka eivät voi taloudellisesti siirtyä koulutukseen aloille, joilla työvoimaa kipeästi tarvitaan.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Kohta ”Kiinnostavuuttamme lisäävät erottuvat osaamiskeskittymät, korkealaatuiset tutkimusinfrastruktuurit, huippututkijat ja vetovoimaiset koulutusohjelmat” linjaa keskeisesti tavoitteen kansainvälisesti korkeatasoisesta tutkimus- ja koulutustoiminnasta. EU:n rakennerahastovarojen odotetaan pienenevän merkittävästi seuraavalla monivuotisella rahoituskaudella. Tämä tulee suoraan vaikuttamaan korkealaatuisten ja usein alueellisesti merkittävien sekä erottumista tuottavien osaamiskeskittymien kannalta oleellisten tutkimusinfrastruktuurien kehitys- ja ylläpitomahdollisuuksiin. Kansallisia tutkimusinfrastruktuurien rahoituskanavia tulee vahvistaa samoin kuin taata yliopistojen perusrahoituksen taso, jolla tutkimusinfrastruktuureja käytännössä ylläpidetään. Kilpailukykyiset tutkimusinfrastruktuurit liittyvät keskeisellä tavalla myös vetovoimaisuuteen sekä kykyyn rekrytoida huippututkijoita Suomeen.

Tutkimus- ja opetustyön houkuttelevuus uravaihtoehtona linkittyy vahvasti yliopistojen perusrahoitukseen. Ketjutettujen määräaikaissuunkien lukumäärä suomalaisissa yliopistoissa on edelleen iso ja kilpailu harvoista vakinaisen työsuhteen tarjoavista positioista voi saada jopa epäterveitä piirteitä johtaen työhyvinvoinnin pulmiin.

Jotta Suomi olisi vetovoimainen ja pitovoimainen kansainvälisille osaajille ja kansainväliset rekrytoinnit onnistuisivat, tulee Suomessa pikaisesti panostaa yhdenvertaisuuden ja

suvaitsevaisuuden edistämiseen valtio- ja hallitustasolla. Pelkät korkeakoulujen omat toimet eivät riitä, jos yhteiskunnan muu toiminta ei tue niitä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteiden osalta jää edelleen avoimeksi, miten liikkuvuuden ja kansainvälistymisosien sisällyttämistä koulutuksiin tullaan jatkossa ohjaamaan ja seuraamaan, samoin kuin se, millä tavoin kansainvälisten koulutusohjelmien työelämäyhteyksiä vahvistetaan. On myös epäselvää, koskevatko kansainvälistymisosiot tulevaisuudessa myös tohtorikoulutusta. Lisäksi visiossa käytetään vaihtelevasti käsitteitä koulutusohjelma ja tutkinto-ohjelma; yhdenmukainen terminologia selkeyttäisi kokonaisuutta ja helpottaisi toimeenpanoa.

Erikoistumista koskevissa linjauksissa tulisi huomioida alueelliset osaamistarpeet. Vieraskielisen koulutuksen haku- ja valintamenettelyissä on tärkeää ottaa huomioon esimerkiksi eurooppalaiset yliopistoverkostot ja kansainväliset yhteistutkintoihin liittyvät rakenteet.

Kilpailukyvyyn lisääminen liittyy suoraan osaamisen vahvistamiseen sekä innovaatioiden hyödyntämiseen ja kaupallistamiseen. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä yritysten kanssa. Samalla omavaraisuuden lisääminen vaatii korkeakoulusektorilta sekä osaajien määrän kasvattamista että osaajien pitämistä Suomessa – erityisesti aloilla, joilla kilpailu kansainvälisestä osaamisesta on globaalia. TKI-ekosysteemejä kehitettäessä tulee myös tunnistaa korkeakoulujen tehtävä innovaatiotoiminnan ja ekosysteemien orkestroijana.

Toimenpide ”Hyödynnetään suurteholaskennan ja datanhallinnan tutkimusinfrastruktuuri-ympäristöihin tehdyt T&K-lisärahoituspanostukset...” on kannatettava. Samalla on välttämätöntä edistää datapohjaisen tutkimuksen nykyisten esteiden purkamista – kuten toisilain ajantasaistamista, datan jakamisen yksinkertaistamista ja harmonisoinnin mahdollistamista ilman liian raskasta sääntelyä. Turvallisuuden turvaaminen tulee luonnollisesti huomioida kaikissa ratkaisuisissa.

Toimenpiteeseen ”Tutkimusrahoittajat ja tutkimusorganisaatiot vahvistavat TKI-toiminnan vaikuttavuutta...” tulisi lisätä myös Strategisen tutkimuksen neuvoston hankkeet, jotka tuottavat erityisesti yhteiskunnallista ja sosiaalista vaikuttavuutta.

Toimenpide ”Valtioneuvoston tasolla yhdenmukaistetaan vastuullista kansainvälisyyttä ja tutkimuksen turvallisuutta koskevat politiikat...” on erittäin tervetullut ja tarjoaa mahdollisuuden yhtenäisiin linjauksiin, joita kenttä selvästi tarvitsee.

Toimenpiteisiin olisi tärkeää sisällyttää myös EU-rahoituksen vivuttaminen erillisenä kokonaisuutena. Laajojen EU-hankkeiden tukeminen parantaa suomalaisten korkeakoulujen ja yritysten verkostoitumista ja vahvistaa pitkällä aikavälillä innovaatioiden, tuotteiden ja palvelujen kansainvälistä skaalautuvuutta. EU-rahoituksella on myös keskeinen merkitys verkostojen, ekosysteemien ja kasvun tukemisessa.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Korkeakoulujen profiloitumisen vahvistaminen on kannatettavaa. On kuitenkin tärkeää tunnistaa profiloitumiseen liittyvät sekä mahdollisuudet että uhat liittyen esimerkiksi koulutuksen saavutettavuuteen, osaajatarpeisiin vastaamiseen sekä yhteiskunnallisiin muutoksiin reagoimiseen. Erikoistumisen vahvistamiseksi onkin käytävä avointa vuoropuhelua yliopistosektorin kanssa keinojen ja rahoituksen määrittämiseksi.

Visio ja siihen liittyvät toimenpiteet jättävät edelleen useita avoimia kysymyksiä korkeakoulujärjestelmän uudistamisesta ja sen laajemmista tavoitteista. On tärkeää, että uudistamistyötä tehdään yhteiskehittävällä ja läpinäkyvällä tavalla yhdessä korkeakoulujen kanssa.

Uudistustyössä olisi tärkeää huomioida myös yhteydet Eurooppa-yliopistoihin. Suomen korkeakoulujen on keskeistä olla mukana eurooppalaisen korkeakoulutuksen lippulaivahankkeissa ja rakentaa pitkäjänteisesti yhteistä eurooppalaista korkeakoulukenttää. Myös koulutusvastuujärjestelmän uudistaminen edellyttää tarkennuksia: ohjataan tulevat muutokset tiukempaan vai joustavampaan suuntaan?

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpide ”Jatketaan valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituslain mukaisia toimia kohti vuotta 2040 vahvistaen korkeakoulujen pitkäjänteisen ja uutta luovan tutkimustoiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta sekä lisäten tutkimushenkilöstön määrää ja osaamista koko yhteiskunnassa ja erityisesti yrityksissä” on erittäin kannatettava. Parlamentaarista sitoumuksesta tulee pitää kiinni ja varmistaa myös sen jatko kohti vuotta 2040 sekä tiederahoittajien tasapuolinen huomioiminen siten, että rahoitus ei kohdennu pelkästään yritystukien kautta. Nykyisellään Business Finlandin rahoitusta lisätään kansallisesti enemmän kuin Suomen Akatemian rahoitusta. Innovaatiot pohjautuvat perustutkimuksen läpimurtoihin ja tutkimusrahoituksen vinouttaminen innovaatorahoituksen suuntaan aiheuttaa väjäämättä läpimurtojen supistumisen, mikäli perustutkimusta ei rahoiteta samassa suhteessa.

Toimenpide ”Uudistetaan korkeakoulukeksintöjä koskeva sääntely.”: Oulun yliopisto ehdottaa, että korkeakoulukeksintölakia pitäisi viedä työsuohdekeksintölain suuntaan. Korkeakoululla tulisi olla subjektiivinen oikeus ottaa keksinnön oikeudet tutkijalta. Tämä vähentäisi byrokratiaa ja selkiyttäisi keksinnön omistajuutta, mikä myös parantaisi kaupallistamista.

Toimenpide ”Korkeakoulut yhdenmukaistavat yhteistyön käytäntöjä yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa T&K-yhteistyön sujuvoittamiseksi.”: Näemme, että yhdenmukaistaminen on vahva ilmaus sisältäen ajatuksen, että korkeakoulujen yhteistyö olisi pääosin samanlaista. Ehdotamme, että kirjaus muutettaisiin muotoon: ”Korkeakoulut jakavat parhaita käytäntöjä ja kehittävät yhteisiä käytäntöjä.” Tämä kirjaus ohjaisi tässä aiheessa yhteiseen tekemiseen ja toisilta oppimiseen.

Kannatamme toimenpidettä, jossa korkeakoulut kehittävät OKM:n tuella digitaalista infrastruktuuriaan, tietovarantojaan, tiedon hyödyntämistä ja niihin liittyviä toimintamalleja siten, että ne tukevat datapohjaista korkeakoulutusta ja tutkimusta sekä tiedolla johtamista. Myös digitaalisten palveluiden, tietojärjestelmien ja niitä ohjaavien periaatteiden kokonaiskuvan tarkastelu on kannatettavaa ja voi auttaa korkeakoulusektoria löytämään synergiaetuja.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Perustutkimuksen tulokset näkyvät usein kymmenien vuosien jälkeen. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitusta uudistettaessa ja monipuolistettaessa on oleellista turvata koulutuksen ja tutkimuksen korkea laatu. Rahoituksen kehittämisen tulee olla pitkäjänteistä ja ennakoitavaa, myös tutkimustoiminnan vaikuttavuuden pitkä aikajänne ja moninainen luonne tulee huomioida.

Tavoitteessa viitataan sekä eurooppalaiseen että kansainväliseen rahoitukseen, mutta toimenpiteissä mainitaan vain yksityinen rahoitus. Tähän liittyen herää kysymys, että miten rahoitusta monipuolistetaan, kun kilpailu kansainvälisistä ja EU-lähteistä on kiristynyt? Ja toisaalta, miten "monipuolistaminen" käytännössä nähdään: lisää hakemista, uusia rahoitusmuotoja vai vaikuttamistyötä EU-tasolla?

Oulun yliopisto painottaa, että vaikuttavuutta ja vaikuttamistyötä tulee vahvistaa erityisesti EU-tasolla, jotta suomalaisilla korkeakouluilla on realistiset mahdollisuudet menestyä. " Suomen Akatemia, korkeakoulut ja CSC varmistavat valtion T&K-lisärahoituksella rahoitettavien toimien vaikuttavuuden."

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteissä todetaan, että OKM hyödyntää yhtenäisempää laadunarviointia korkeakoulujen ohjauksessa. Laadunarvioinnin tulisi kuitenkin olla yhteismitallista ja läpinäkyvää. Viitataanko tällä mahdollisesti tutkimuksen kokonaisarviointien laajempiin yhtenäisiin ohjeisiin? Tällä hetkellä yliopistot toteuttavat omat tutkimuksen arviointinsa eri tavalla, eivätkä kaikki julkista arvioinnin tuloksia. Näiltä osin laadunarvioinnin yhtenäistäminen olisi kannatettavaa.

Oulun yliopisto kannattaa indikaattoripohjaisen mallin hyödyntämisestä myös jatkossa perusrahoituksen kohdentamisessa yliopistoille. Toimenpiteissä mainittu yksityisen rahoituksen monipuolistamista koskeva selvitystyö on kannatettavaa. Yksityisen rahoituksen osalta nousee kuitenkin esiin useita avoimia kysymyksiä: Miten yksityinen sektori sitoutetaan visioon? Mitä kaikkea yksityisellä rahoituksella tarkoitetaan? Miten estetään eri tieteenalojen välinen eriarvoistuminen, jos rahoitus kasaantuu epätasaisesti? Haluamme myös korostaa, että yksityisen rahoituksen lisääminen ei saisi kuitenkaan tarkoittaa merkittävää muutosta maksuttoman korkeakoulutuksen periaatteeseen.

Toimenpide "OKM selvittää yksityisen rahoituksen monipuolista lisäämistä korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa laadun, kilpailukyvyn ja korkeakoulujärjestelmän taloudellisen kestävyys vahvistamiseksi.": Oulun yliopisto ehdottaa, että Business Finlandin yritystukiin rakennettaisiin mekanismi, joka ohjaisi vahvasti yrityksiä hankkimaan tutkimuspalveluja korkeakouluilta ja tutkimuslaitoksilta.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Siinä missä korkeakouluvisio keskittyy siihen, mitä tehdään (esimerkiksi 60 prosentin koulutusaste ja rahoitusmallit), peruskouluvisio tarkastelee miksi tätä tehdään - hyvän elämän ja yhteisen hyvän näkökulmasta. Onkin aiheellista kysyä, tarkastellaanko korkeakouluvisiota ensisijaisesti yhteiskunnan vai yksilön kannalta. Korkeakouluvisio voisi hyötyä peruskouluvision tavasta tuoda esiin toiminnan merkityksiä, mikä tekisi tavoitteista innostavampia ja inhimillisesti kestävämpiä.

Sivistys luo perustan kriittiselle ajattelulle ja hyvälle elämälle, vaikka sillä onkin yhteiskunnallisesti myös välineellistä arvoa ”työelämän raaka-aineena”. Visiossa voitaisiin siksi kuvata oppijat ja opiskelijat aktiivisina sivistisyhteisön jäseninä, jotka rakentavat tulevaisuutta yhdessä korkeakoulu yhteisön kanssa. Opiskelijat voidaan nähdä myös aktiivisina toimijoina tutkimus-, innovaatio- ja yrittäjyystoiminnassa. Tämä liittyy luontevasti myös visioluonnoksen mainintaan luovista aloista – eikö kaikkien yliopistollisten alojen tarkoituksena ole luoda uutta, uudistaa toimintaa ja kehittää yhteiskuntaa?

Oulun yliopisto pitää tärkeänä, että kansalliset TKI-politiikan ja –toiminnan strategiset valinnat sekä eri koulutusasteille laaditut visiot olisivat linjassa keskenään ja tukisivat toisiaan.

On keskeistä, niin vision koulutuksen kuin tutkimuksen tavoitteiden toimeenpanon mahdollistamiseksi, että yliopistojen perusrahoitus varmistetaan myös jatkossa. Vision toimeenpano edellyttää pitkäjänteistä ja määrätietoista kehittämistyötä. Korostamme yhdessä Unifin kanssa huomiota siitä, että yliopistojen rahoitus on reaalisesti alemmalla tasolla kuin 15 vuotta sitten, ja opiskelijamäärään suhteutettu rahoitus laahaa kaukana muista pohjoismaista. Yliopistojen perusrahoituksen vahvistaminen on kannattava sijoitus yhteiskunnalle, sillä korkeatasoinen tutkimus ja koulutus ovat talouskasvun selkäranka.

Oulun yliopisto haluaa tuoda vielä esiin tekoälyn roolin visiossa ja toimenpiteissä. Luonnoksessa korkeakouluja kannustetaan hyödyntämään tekoälyä ja kehittämään digitaalista infrastruktuuria. On kuitenkin olennaista varmistaa, että yhteiset järjestelmät aidosti helpottavat opetuksen ja hallinnon arkea eivätkä luo uusia, jäykkiä prosesseja.

Tekoälyn suhteen tarvitaan lisäksi syvällisempää, filosofisempaa pohdintaa tiedon luonteesta ja sen rakentumisesta. Nämä kysymykset liittyvät suoraan korkeakoulujen ydintehtäviin tutkimuksessa ja koulutuksessa. Eikö suomalaisen tietoyhteiskunnan uusi korkeakouluvisio ota vahvempaa kantaa tiedon ja tietokäsityksen mahdolliseen disruption tekoälyaikakaudella?

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Arktisuuden merkitys tulisi huomioida entistä paremmin myös pohjoismaisessa yhteistyössä.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Oulun yliopisto kiittää lämpimästi visiotyön prosessin suunnittelijoita ja toteuttajia. Visiotyön eteneminen kolmessa selkeässä vaiheessa on ollut hyvin jäsenneltyä. Erityisesti prosessin aiemmat vaiheet ovat olleet perusteellisia ja osallistavia, ja tietoa on kerätty ja rakennettu monipuolisesti verkkotapaamisten, materiaalien ja kyselyiden kautta.

Arvioimme kuitenkin, että kolmannessa vaiheessa esiin tuodut toimenpiteet ovat saaneet suhteessa vähemmän aikaa ja huomiota kuin aiemmat vaiheet, ja tämä on nähtävissä toimenpide-ehdotuksissa. Osa toimenpiteistä on hyvin yksityiskohtaisia, jopa siinä määrin, että ne ottavat vahvasti kantaa vastuutahoihin korkeakoulujen autonomian näkökulmasta. Toisaalta jotkin toimenpiteet on kuvattu niin väljästi, että tulkinnanvaraa jää runsaasti, mikä voi haastaa käytännön toimeenpanoa. Lisäksi "Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille" osuus on toimenpide-ehdotuksineen selkeästi pidempi kuin muut osa-alueet. Onko tämä tarkoituksellista?

Toivomme, että erityisesti toimenpiteisiin liittyvät lausuntokierroksen kommentit käsitellään huolellisesti ja että visioprosessin viimeiselle vaiheelle annetaan sen tarvitsema aika. Tuemme Unifin näkemystä siitä, että visiotavoitteiden toteuttamisessa tulee jättää riittävästi tilaa innovatiivisille ratkaisuille ja välttää ohjausta liian kapeisiin, yhdenmukaisiin toteuttamistapoihin.

9. Muut kommentit

-

Nylund Päivi
Oulun yliopisto